

Štědroň, Bohumír

[Pohanka, Jaroslav. Dějiny české hudby v příkladech]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. F, Řada uměnovědná. 1960, vol. 9, iss. F4, pp. 125-126

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111040>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jaroslav Pohanka: Dějiny české hudby v příkladech. Praha 1958. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění. Stran 402. Poznámky a bibliografie. Stran 59.

Jaroslav Pohanka, ředitel Základní hudební školy ve Šlapanicích u Brna, věnoval se hudební výchově na středních školách v Brně a spolupracoval v Hudebním archivu Moravského muzea v Brně. Z těchto zájmů, k nimž potom připojil ideové vedení komorního sdružení Collegium musicum brunense, vyrostla Pohankovi potřeba poznávat starou českou hudbu a vydávat její méně známé památky. Tím si vysvětlíme, že mu byla svěřena také odpovědná edice Dějin české hudby v příkladech.

Pohanka vybral celkem 175 příkladů z české hudby od doby nejstarší do roku 1848 a zakončil ukázkou Písní svobody od Bedřicha Smetany. Nelze než uvítat tak záslužnou edici. V cizině dávno jsou známy edice podobného druhu a zvláště péčí sovětských i polských hudebních vědců vyšly četné chrestomatie a sbírky, jež v příkladech zachycují vývoj hudby jednotlivých národů.

Pohanka s velkým zájmem a pilí nashromáždil známé i neznámé české skladby pro hlasy i nástroje a otiskl je v dobrém výběru. Z nejstarších uvedl i domnělou Domaslavovu Dulce melos, dnes ovšem jsme přesvědčeni, že Domaslav nebyl skladatelem. Z doby husitské otiskl všechny hlavní písně z Jistebnického kancionálu, zejména Ktož jsú boží bojovníci a Povstaň, povstaň veliké město pražské. Lidové písně z XV. a XVI. století jsou tu zastoupeny nejméně deseti doklady, najdeme tam také ukázky ze Speciálního královéhradeckého z doby kolem r. 1550. Zcela nově jsou otištěny například lidové písně Nali piva starého a Dunaj, voda hluboká z konce XVI. století. Dobře je také zastoupena česká polyfonická škola a ze XVII. století zvláště Kristof Harant z Polžic. Poměrně nejvíce ukázek je věnováno staré barokní hudbě XVII. a XVIII. století a emigrantské tvorbě předklasických i klasických rysů z doby vrcholného feudalismu a vítězství měšťanské třídy po francouzské revoluci. Správně tu uvádí Pohanka větší měrou instrumentální skladby než vokální, které sloužily často církevní propagaci.

Cenné jsou ukázky z hudby našich emigrantů, kteří tvořili například základ mannheimské školy (J. V. Stamic), prosluli v Berlíně a Gotě (bratři František a Jiří Bendové), získali slávu ve Vídni a v Itálii (L. Kozeluh, Fr. Kramář, Jos. Mysliveček). Z domácích skladatelů vhodně byly zařazeny ukázky z děl Fr. X. Brixioho, Vitáska a Tomáška. Obrozenská píseň a hudba by zasluhovaly většího uplatnění.

Velikou předností výběru je důraz na pokrokové skladby a lidové písně, v nichž lid zpíval svůj odboj proti pánům a proti útisku. Zvláště cenné jsou valašské i hanácké tance a písně o nenáviděné robotě a selských rebelích. Zato zbojnické, například Hej, hore háj nebo Jánošík, patří do slovenské hudby a folklóru. Pohankův výběr českých skladeb končí zhruba ukázkami ze skladeb Frant. Škroupa, P. Křížkovského a B. Smetany (vzpomenutá Píseň svobody z r. 1848).

Pořadí jednotlivých skladeb není a nemůže být důsledně chronologické. Skladby také nejsou důsledně seřazeny podle škol, po případě emigrantských směrů. Přece však dosáhl vydavatel jednoty a vhodného výběru, v němž nechybí podstatné. Nejednu skladbu, ba velkou část skladeb ze XVII. a XVIII. století zařadil Pohanka přímo z pramene, takže ji najdeme v jeho Příkladech poprvé vůbec (připomínám aspoň žákovský satirický popěvek Vzel jábel babu na plece z XV. století, Antošovu operettu o sedlskej svobodě, Loosovu lidovou zpěvohru O komínku aj.) Klady jeho ediční práce jsou: svědomitost při studiu pramenů, jejich pečlivě přepisy, slohová znalost a harmonické cítění.

Je přirozené, že v tak velikém díle se vyskytly chyby a nedostatky. Jsou v podstatě dvojího rázu: 1. v edičním výběru, 2. v historických poznámkách. Za značnou praktickou chybu považuji, že Pohanka nevypsal generálbas ani tam, kde byl nasnadě. Tento nedostatek

stejně jako uvedení velikých partitur bez klavírních výtahů ztěžuje praktickou uživatelnost, hratelnost a přístupnost jeho Dějin české hudby v příkladech širokým vrstvám našeho lidu.

Věnoval-li vydavatel právem mimořádnou pozornost husitským písním, nemělo chybět znění husitské písně Ktož jsú boží bojovníci podle kancionálu Jakuba Kunvaldského a upozornění na Helfertovy transkripce Jistebnického kancionálu. Mezi ukázkami obrozených písní měla být zastoupena píseň z Novotného Patera světských písní moravských (1831), dále pseudohusitská Krovova Těšme se blahou nadějí, po případě Slezská hymna (Heyduk—Bartoňček). Jinak si počínal Pohanka při výběru skladeb pečlivě, o čemž svědčí též fakt, že zařadil zjevy nesporně české. Tak například nenajdeme v edici mistrovské skladby H. F. I. Bibra, který — ač rodák z Čech — náleží hudbě rakouské.

V historických poznámkách se projevil Pohanka méně příznivě. Nestačí uvádět literaturu, ale třeba ji zvládnout, správně užít a v duchu marxisticko-leninském zhodnotit jednotlivé zjevy.

Uvádím též několik nepřesností v životopisných datech: Antonín Rejcha se narodil 26. února 1770, nikoli 27. ledna 1770, Václav Pichl se narodil 25. září nikoli 25. srpna 1744, Frant. Vincenc Kramář se narodil 27. listopadu 1759, ne v září. Některé chyby jsou v citaci pramenů, uvedených v Poznámkách a bibliografii. V Mařákově sbírce Clasiqne et moderne VII—1919 nevyšla žádná Zelenkova sonáta pro housle a klavír, zato tři arie Zelenkovy vydal Branberger ve svém *Bel canto* (Praha 1949), u Černohorského chybí edice svatoštěpánského offertoria v České hudbě, Tůmovo *Fac me tecum pie flere* vyšlo ve sbírce *Ausgewählte Chöre und Chorsätze mit Orgelbegleitung* (Dresden 1900), nikoli u Herm. Beyera v *Langensalza*. Tam bylo vydáno pouze Tůmovo *Largo* pro housle a klavír. Bendovu arii *Zuzany* z Výročního trhu vydal Branberger v *Bel canto*, Dusíkovu *Útěchu* má již *Varyto VII — 1884*. U Rejchy chybí v literatuře důležitý Fialův překlad Delairovy studie v České hudbě, u Myslivečka postrádám houslový koncert *F dur*, vydaný v Praze 1948 aj.

Soudím, že Pohanka zmohl velikou práci sám, ač je k ní rozhodně třeba kolektivu. Zvládl ji úspěšně, takže jeho zásluhou máme první Dějiny české hudby v příkladech do r. 1848. Doporučujeme mu, aby v eventuálním druhém vydání se opřel o spolupracovníky a pomyslel též na Dějiny české hudby v obrazech. Má pro to dobré předpoklady a záruky. Věnování edice Dějiny české hudby v příkladech českému národu se mi jeví málo vhodné.

Bohumír Stědroň